

Jak spasit armádu

Ani za deset let od pozvánky do NATO nestihla česká armáda udělat potřebné změny

Když Česko dostalo v Madridu pozvánku do NATO, bylo v pražských hospodách veselo. Souhlas všech českých demokratických stran se vstupem do Aliance byl také posledním projevem politického konsenzu v duchu polistopadových tradic. Před deseti lety začalo naše faktické začleňování a v roce 1999 pak plné členství. Vzápětí přišly zkoušky charakteru: bombardování Jugoslávie, mise v Kosovu, další rozšíření NATO na summitu v Praze, válka v Iráku, mise v Afghánistánu.

Jaká je bilance této pomyslné dekády? Naše členství v NATO je příběhem úspěchu, zejména vzhledem k tehdejšímu pochybnostem evropských spojenců, hrozbám ruských generálů, váhajících veřejnosti a vládě, která se bála jejího mínění. Výročí si však připomínáme také v době, kdy se vyšetřuje špinavý finanční skandál na generálním štábu, vrcholí trapas s nákupem luxusních obrněných transportérů, rozpadá se politická scéna pod sebezničující debatou o americkém radaru.

Na armádu je NATO krátké

Je to možná paradox, ale česká společnost přijala myšlenku kolektivní atlantické obrany lépe než samotná česká armáda. Společnost je schopna unést naši účast v bojových operacích, uvědomuje si, že struktura NATO vtahuje do kolektivní obrany nejen pacifistické Němce a poněkud zpozdilé Evro-

Příčiny našeho neúspěchu jsou především domácí.

pany, ale zejména svěhlavé válečnické Američany. Díky tomu nás udržuje také v bezpečném odstupu od opět už imperiálního Ruska a to je také důvod, proč se Češi shodnou na tom, že je radar pro ně přijatelný v rámci NATO, ale mimo jeho rámec už nikoli.

Česká armáda naopak selhává v úkolu vyvíjet se tak, aby se stala rovnocennou součástí NATO. Má problémy s plánováním, hospodařením, transparentností a patří k těm nejdražším neúspěchům české polistopadové transformace. Na jedné straně máme sice schopné vojáky a velitele v našich zahraničních misích, generály, kteří dosáhli mezinárodního uznání. Ale máme také velitele, kteří dodnes nemluví pořádně anglicky a dělají se neviditelnými, když je řeč o transparentnosti a auditu armádních misí či projektů. Oni jsou důvodem, proč mladí důstojníci, kteří studovali v zahraničí, znechuceně armádu opouštějí.

NATO nedokázalo vyvinout dostatečný tlak na své nové členy, aby zmodernizovali řízení svých armád, aby zajistili transparentnost své práce a také civilní kontrolu ozbrojených sil.

Příčiny našeho neúspěchu jsou však především domácí. Nepodařilo se vytvořit výkonné demokratické instituce, které by byly odpovědné za formulaci bezpečnostní politiky včetně kontroly ozbrojených sil. Neměli jsme v tom sice žádnou tradici, ale nepoučili jsme se ani ze zahraničí. Reformu armády jsme přenechali aktivním či bývalým vojákům a jejich představě o „české cestě“. Ani po jejím zjevném neúspěchu se v parlamentu, ve vládách či na Hradě nenašla vůle poměry v řízení armády změnit. Branné výbory parlamentu i Senátu se chovaly pasivně, z debaty o bezpečnostní politice byla vyloučena odborná veřejnost. Ani v parlamentu se nevedla odpovědná diskuse o zásadních reformních krocích a modernizaci výzbroje, nezkoumaly se alternativy.

Šance pro Unii

Není sporu, že rozšíření NATO bylo základem pro rozšíření Evropské unie a že tento proces má své pokračování na Balkáně. Možná však také nastal čas, aby EU na území celé Evropy přebrala obrannou funkci Aliance a ulehčila jí situaci, do níž ji postavily události po září 2001. Příkladem může být rodící se samostatná evropská bojová kapacita.

Možná, že za dalších deset let už nebudou muset například Němci řešit dilema, zda mají jejich vojenské jednotky bojovat v Afghánistánu. Jestliže budeme mít k dispozici jednotky evropské, nebudou ani německé, ani francouzské nebo polské. Evropská unie by mohla dokázat to, co se nepodařilo prosadit v NATO: sloučit jednotlivé členy do společné vojenské síly. EU by také díky své zkušenosti z jiných oblastí integrace mohla postavit na nohy českou armádu a napravit škody způsobené selháním její reformy.

Na summitu v Bukurešti budeme hledat odpověď zejména na otázku, jak udržet NATO v akceschopném stavu jako vojenskou – a nejen politickou – organizaci, jak neprohrát válku v Afghánistánu, a zejména jak dotlačit Američany i s radarem do rámce Aliance a přesvědčit naše spojence, že jde o smysluplný krok. Naprostý rozpad konsenzu o těchto klíčových otázkách doma, a to ryze z vnitropolitických důvodů, nedává našemu snažení moc dobré vyhlídky.

Z členství v NATO jsme získali hodně. Je načase do společné obrany investovat a vkládat, a to v atlantickém i evropském rozměru. Podmínkou však je přivedení naší armády a jejího hospodaření k rozumu a pod – demokratickou, racionální a civilní – kontrolu. ■

IVAN GABAL

Autor je analytik a konzultant.